

Rhif: WG40035

Llywodraeth Cymru

Ymgynghoriad – crynodeb o'r ymateb

Newidiadau i geisiadau am ganiatâd adeilad rhestredig

Ceisiadau am gydsyniad adeilad rhestredig gan awdurdodau lleol

Hydref 2020

This document is also available in English.
Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Tabl Cynnwys

	Tudalen
1. Cyflwyniad	1
2. Ymatebion	3
3. Crynodeb o'r ymatebion	5

Atodiad

A. Rhestr o ymatebwyr yn ôl categori	17

1. Cyflwyniad

- 1.1 Lansiwyd y ddogfen ymgynghori 'Newidiadau i geisiadau am ganiatâd adeilad rhestredig – Ceisiadau am ganiatâd adeilad rhestredig gan awdurdodau lleol ar 9 Mawrth 2020 ac roedd ar agor i ymateb tan 8 Mehefin 2020. Nodwyd cyfanswm o 5 cwestiwn penodol yn y ddogfen ymgynghori, a darparwyd ffurflen safonol er hwylustod ymateb. Gwnaed sylwadau hefyd y tu allan i'r cwestiynau safonol.
- 1.2 Mae'r ddogfen hon yn rhoi manylion crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad, ymateb Llywodraeth Cymru a'r camau nesaf. Mae wedi'i wahanu'n ddwy adran arall.
- 1.3 Mae Adran 2 yn rhoi crynodeb ystadegol cyffredinol o'r ymgynghoriad ac yn rhoi manylion am sut y cynhaliwyd yr ymgynghoriad.
- 1.4 Mae Adran 3 yn rhoi crynodeb o'r holl ymatebion a gafwyd. Mae hyn yn cynnwys:
  - Crynodeb o'r canfyddiadau allweddol o dan bob cwestiwn ymgynghori;
  - Dadansoddiad ystadegol o'r safbwyntiau a fynegwyd ar bob cwestiwn ymgynghori, lle gellid tynnu ystadegau;
  - Crynodeb a dadansoddiad o'r themâu allweddol a gynhyrchwyd ar gyfer pob cwestiwn;
  - Ymateb Llywodraeth Cymru i'r dadansoddiad hwnnw; ac
  - Esboniad o'r hyn y bydd Llywodraeth Cymru yn ei wneud yn dilyn yr ymateb i bob cwestiwn.
- 1.5 Wrth ddadansoddi a chrynhofi'r ymateb i'r ymgynghoriad hwn, ni fydd yr adroddiad hwn yn mynd i'r afael â'r canlynol:
  - **Ceisir eglurhad i faterion manwl:** Y bwriad yw, pan fyddant mewn grym, y bydd y prosesau newydd yn cael eu hategu gan ganllawiau. Bydd y canllawiau hynny'n ceisio egluro materion manwl a godwyd yn y papur ymgynghori hwn;
  - **Sylwadau ar achosion neu benderfyniadau unigol cyn neu a wnaed gan Weinidogion Cymru:** O ystyried rôl statudol Gweinidogion Cymru yn y broses gynllunio, nid yw'n bosibl iddynt hwy, nac unrhyw un arall o fewn Llywodraeth Cymru, wneud sylwadau ar benderfyniad y maent yn barti iddo, neu y gallent fod yn rhan ohono. Gallai gwneud hynny ragfarnu sefyllfa Llywodraeth Cymru;
  - **Materion y tu allan i gwmpas yr ymgynghoriad:** Lle gwnaed sylwadau sy'n berthnasol i'r ymgynghoriad hwn ond a wnaed mewn perthynas â materion y tu allan i gwmpas y cwestiwn, gwnaed ymdrechion i grynhofi o dan y cwestiwn cywir. Fodd bynnag, ni ddylid mynd i'r afael â sylwadau y tu allan i gylch gwaith yr ymgynghoriad hwn; a

- **Sylwadau sy'n dehongli'r polisi arfaethedig a'r ddeddfwriaeth bresennol yn anghywir:** Cafwyd ymatebion sy'n gofyn am newidiadau i bolisi sydd, mewn gwirionedd, naill ai'n adlewyrchu'r bwriadau a nodir yn y papur ymgynghori neu'n adlewyrchu'r ddeddfwriaeth bresennol sydd i fod yn ddigyfnewid.

2. Ymatebion

- 2.1 Ar 9 Mawrth 2020 hysbyswyd dros 200 o randdeiliaid, gan gynnwys unigolion a sefydliadau, drwy e-bost am gyhoeddi'r papur ymgynghori. Tynnwyd y rhain o'r rhestr ymgynghori graidd a gedwir gan Gyfarwyddiaeth Gynllunio Llywodraeth Cymru yn ogystal â rhestr ymgynghori graidd Cadw. Roedd hyn yn cynnwys pob awdurdod lleol yng Nghymru, cyrff cyhoeddus, grwpiau diddordeb arbennig a grwpiau eraill. Roedd yr ymgynghoriad ar gael ar wefan ymgynghori Llywodraeth Cymru.
- 2.2 Cafwyd 44 o ymatebion i'r ymgynghoriad ac rydym yn ddiolchgar i bawb a ymatebodd. Mae'r holl ymatebion i'r ymgynghoriad wedi'u darllen a'u hystyried fel rhan o'r dadansoddiad hwn.
- 2.3 Darparwyd ffurflen ymgynghori fel atodiad i'r ddogfen ymgynghori ac ar wahân ar wefan ymgynghori Llywodraeth Cymru. Gofynnwyd i ymatebwyr neilltuo eu hunain i un o chwe chategori cyffredinol a ymatebodd. Mae Tabl 1 isod yn dangos dadansoddiad yr ymatebwyr.

Tabl 1 – Dadansoddiad o'r Ymatebwyr		
Categori	Nifer	canran y cyfanswm
Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio	6	14%
Awdurdodau Lleol (gan gynnwys Awdurdodau Parciau Cenedlaethol)	14	32%
Asiantaeth Llywodraeth / Sector Cyhoeddus arall	5	11%
Cyrff Proffesiynol / Grwpiau Diddordeb	4	9%
Y Sector Gwifoddol	10	23%
Eraill (grwpiau eraill nad ydynt wedi'u rhestru)	5	11%
Cyfanswm	44	

- 2.4 Roedd cwestiynau ymgynghori 1 a 2 yn gofyn cwestiynau polisi penodol. Roedd y cwestiynau'n gofyn am un o'r ymatebion canlynol; 'ie', 'ie (yn amodol ar sylwadau pellach)' neu 'na'. Gofynnodd cwestiwn ymgynghori 3 am ymatebion ansoddol mewn perthynas â'r prosesau a'r gweithdrefnau presennol ar gyfer penderfynu ar geisiadau yn ymwneud â Chaniatâd Adeilad Rhestredig. Roedd cwestiynau ymgynghori 4 a 5 yn ymwneud yn benodol â'r effaith bosibl (naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol) y gallai'r cynigion ei chael ar y Gymraeg.
- 2.5 Cyflwynir trosolwg ystadegol o'r ymatebion, sy'n dangos natur yr ymatebion i gwestiynau fel rhan o'r dadansoddiad i bob cwestiwn yn adran 3 o'r ddogfen hon. Lle na nododd ymatebwyr ateb penodol, ystyriwyd a chofnodwyd y rhain fel 'ddim yn gwybod'.

Tabl 2: Cwestiynau'r Ymgynghoriad

C1	Ydych chi'n cytuno y dylai ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, lle mae'r cynnig yn ymwneud ag estyniad neu newid? Os nad ydych, pam ddim?
C2	Ydych chi'n cytuno y dylai Ceisiadau gan ACLlau i ddymchwel adeilad rhestredig barhau i gael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru? Os nad ydych, pam ddim?
C3	A oes gennych unrhyw sylwadau i'w gwneud mewn perthynas â'r cynigion a amlinellir yn y papur ymgynghori hwn?
C4	Hoffem wybod eich barn ar yr effeithiau ar y Gymraeg o'i gwneud yn ofynnol i'r FfDC benderfyn ar eu ceisiadau eu hunain am newidiadau neu estyniad i adeilad rhestredig, yn benodol o ran cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac o ran peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Beth fyddai'r effeithiau yn eich barn chi? Sut y gellid cynyddu'r effeithiau cadarnhaol neu liniaru'r effeithiau negyddol?
C5	Esboniwch sut rydych yn credu y gallai'r cynnig i'w gwneud yn ofynnol i'r FfDC benderfyn ar eu ceisiadau eu hunain am newidiadau neu estyniad i adeilad rhestredig gael ei lunio neu ei newid er mwyn cael effeithiau cadarnhaol neu fwy o effeithiau cadarnhaol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, heb unrhyw effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- 2.6 Ceir rhestr o ymatebwyr a'r categorïau y cawsant eu neilltuo iddynt yn Atodiad A i'r adroddiad hwn. Pan fo ymatebwyr wedi gofyn i'w manylion gael eu dal yn ôl, byddant yn ymddangos fel "Dienw" o dan y categori priodol, ac eithrio unigolion preifat, a bydd pob un ohonynt yn ymddangos yn "Ddi-enw" er mwyn cydymffurfio â'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol.

3. Crynodeb o'r ymatebion

C1	Ydych chi'n cytuno y dylai ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, lle mae'r cynnig yn ymwneud ag estyniad neu newid? Os nad ydych, pam ddim?

Crynodeb Ystadegol						
Sector		Cyt uno	Ydw (yn amodol ar sylwadau pellach)	Anghytuno	Ddim yn gwybod	Cyfanswm
A	Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio	1	0	5	0	6
B	Awdurdodau Lleol (gan gynnwys Awdurdodau Parciau Cenedlaethol)	4	6	3	1	14
C	Asiantaeth Llywodraeth / Corff Sector Cyhoeddus arall	3	0	1	1	5
D	Cyrff Proffesiynol/Grwpiau Diddordeb	0	1	3	0	4
E	Y Sector Gwirfoddol	3	2	4	1	10
F	Eraill (grwpiau eraill nad ydynt wedi'u rhestru)	1	1	3	0	5
Cyfanswm yr holl ymatebwyr		12	10	19	3	44

	Cytuno/Cytuno yn amodol ar sylwadau	Anghytuno
Cyfanswm yr Ymatebwyr a nododd ymateb	22	19
Canran Gyffredinol	50%	43%

Adolygiad ystadegol

- 3.1 Cymysg oedd yr ymatebion i'r cwestiwn ymgynghori, gyda mwyafrif bach o blaid y cynnig i ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, lle mae'r cynnig yn ymwneud ag addasu neu ymestyn adeilad rhestredig.

Themâu allweddol

- 3.2 Y themâu allweddol mewn ymateb i gwestiwn 1 oedd:

- Cymysg oedd yr ymatebion i'r cwestiwn ymgynghori, gyda mwyafrif bach yn cytuno â'r cynnig;
- Gofynnodd ymatebwyr am eglurhad ar nifer o faterion, gan gynnwys lliniaru yn erbyn gwrthdaro buddiannau, mynediad at gyngor cadwraeth priodol ac eglurder ynghylch dymchwel rhannol; ac
- Ystyriodd nifer o ymatebwyr y dylai Gweinidogion Cymru barhau i benderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig mewn perthynas â newid neu ymestyn Adeilad Rhestredig, os mai'r ymgeisydd yw'r ACLI.

Trosolwg

- 3.3 Roedd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr yn cytuno'n llwyr â'r cynnig, heb fawr o sylwadau ychwanegol i'w gwneud neu i gadarnhau y byddai'r cynnig yn cyflymu ac yn symleiddio'r broses a byddai ceisiadau diogelu yn cael eu cadw yn gofyn am newidiadau sylweddol drwy'r weithdrefn galw i mewn.
- 3.4 Fodd bynnag, roedd ymatebwyr hefyd a oedd yn cytuno mewn egwyddor â'r cynnig, ond na fyddent ond yn derbyn y cynnig gydag gafeatau penodol, a nodir isod.
- 3.5 Dywedodd ymatebydd o'r Sector Gwirfoddol na ddylai ACLlau sy'n penderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig ymestyn i Adeiladau Rhestredig Gradd I. Yn yr un modd, dywedodd un o ymatebwyr Asiantaeth y Llywodraeth / Arall yn y Sector Cyhoeddus na ddylai'r cynnig ymestyn i henebion.
- 3.6 Dywedodd ACLI a Chorff Proffesiynol / Grŵp Diddordeb, er eu bod o blaid y cynnig, y byddai angen i ACLlau gael cyngor cadwraeth priodol drwy gydol y broses benderfynu. Yn yr un modd, dywedodd dau ACLI arall y byddai angen ymgynghori â Cadw os oes ansicrwydd a fyddai gwaith arfaethedig yn gyfystyr â newid neu ddymchwel, gan nad yw hyn yn glir ar hyn o bryd wrth ystyried dymchwel yn rhannol, yn ogystal â chael ymgynghori ar bob cais sy'n ymwneud ag adeilad rhestredig Gradd I neu Radd II*.

- 3.7 Nododd ymatebydd o'r categori 'Arall' fod angen i unrhyw gais sy'n ymwneud â dymchwel Adeilad Rhestredig, gan gynnwys dymchwel rhannol, aros gyda Gweinidogion Cymru fel yr awdurdod sy'n penderfynu gan fod unrhyw ddymchwel yn dal i fod yn golled barhaol o ran o strwythur sy'n arwyddocaol yn genedlaethol a rhaid i Weinidogion Cymru allu galw unrhyw gais am Ganiatâd Adeilad Rhestredig i mewn , heb unrhyw eithriadau. Codwyd y sylw hwn hefyd gan ACLI.
- 3.8 Awgrymodd ACLI arall fod angen adolygiad manylach o'r system bresennol er mwyn gwella effeithlonrwydd yn y broses.
- 3.9 O'r rhai a oedd yn anghytuno â'r cynnig, holodd nifer o ymatebwyr a fyddai ACLlau yn gwbl ddiuedd wrth benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig a sut y byddai unrhyw wrthdaro buddiannau yn cael sylw a'i liniaru. Derbyniwyd y sylwadau hyn gan amrywiol ymatebwyr ym mhob un o'r grwpiau categori a ymatebodd.
- 3.10 Mynegwyd pryderon hefyd ynghylch y diffyg adnoddau i ACLlau allu cyflogi staff â chymwysterau priodol i ddelio â materion cadwraeth, yn ogystal â materion yn ymwneud â diffyg adnoddau yn gyffredinol. Awgrymodd ymatebydd o'r categori 'Arall' yn yr un modd mai dim ond os oes ganddynt fynediad at yr adnoddau arbenigol angenrheidiol y dylai ACLlau allu penderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig.
- 3.11 Dywedodd dau ACLI fod Adeiladau Rhestredig o arwyddocâd cenedlaethol yn groes i'r papur ymgynghori ac felly y dylai Ceisiadau o'r fath barhau i gael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru.
- 3.12 Awgrymodd ACLI arall mai dim ond yr ACLlau hynny sydd â chynllun dirprwyo ar waith gyda Cadw ddylai fod â'r gallu i benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig.
- 3.13 Yn olaf, honnodd ymatebydd o'r categori Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio, er y gall ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am ganiatâd cynllunio, nad oes tystiolaeth bod y polisi hwn yn llwyddiannus yn ymarferol ac felly y dylid bod yn ofalus os caiff yr un dull ei ddatblygu ar gyfer Adeiladau Rhestredig.

Ymateb Llywodraeth Cymru

- 3.14 Rydym yn cydnabod ac yn deall y gwahanol bryderon a godwyd gan ymatebwyr i gwestiynau'r ymgynghoriad, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud â didueddrwydd a gwrthdaro buddiannau, yn ogystal ag ACLlau yn gallu cael gafael ar gyngor priodol gan fod Adeiladau Rhestredig yn strwythurau hanesyddol a diwylliannol pwysig i Gymru.
- 3.15 Er mwyn lliniaru gwrthdaro buddiannau posibl a sicrhau didueddrwydd, byddwn yn ceisio sicrhau bod y ddeddfwriaeth bresennol sy'n addas ar gyfer

cyflawni'r nodau hyn¹ yng nghyd-destun caniatadau cynllunio, yn cael ei dwyn ymlaen a'i chymhwyso i geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, er mwyn ei gwneud yn ofynnol i ddyletswyddau gael eu gwahanu'n swyddogaethol o fewn yr Awdurdod.

- 3.16 At hynny, byddwn hefyd yn sicrhau bod deddfwriaeth a ragnodir ar hyn o bryd yn Neddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 yn cael ei chadw, a fydd yn golygu y bydd gofyniad statudol i ACLI hysbysu Gweinidogion Cymru mewn amgylchiadau lle byddent o blaid rhoi Caniatâd Adeilad Rhestredig. Byddai Gweinidogion Cymru wedyn yn penderfynu a ddylid galw'r cais i mewn am eu penderfyniad eu hunain ai peidio fesul achos. Credwn fod hyn yn galluogi dull cyson o ymdrin â phob newid ac estyniad, tra'n caniatáu digon o amddiffyniad yn achos adeiladau rhestredig Gradd I a II*, fel y soniodd dau ymatebydd.
- 3.17 O ran dymchwel rhannol, bydd hyn yn dod o fewn meysydd 'newid' i Adeilad Rhestredig, oni bai bod cyfran sylweddol o'r adeilad i'w dymchwel, yn unol â dyfarniad Shimizu ac felly, fel rhan o'r cynnig hwn, mae o'r farn ei bod yn briodol² i ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig sy'n cynnwys dymchwel rhannol.
- 3.18 Wrth fynd i'r afael â'r pwynt a godwyd i ganiatáu i'r ACLlau hynny sydd â chynllun dirprwyo ar waith i benderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig yn unig, mae'r cynllun dirprwyo ar waith at ddiben gwahanol ac nid yw'n ei gwneud yn ofynnol i ACLlau o'r fath hysbysu Gweinidogion Cymru pe baent yn penderfynu cymeradwyo dosbarthiadau penodol o Ganiatâd Adeilad Rhestredig. Bwriad y cynnig hwn yw peidio ag effeithio ar y gofynion hysbysu a dirprwyaethau hynny. Fodd bynnag, bydd yn agored i'r ACLlau hynny sydd â dirprwyaeth wneud cais i ymestyn y trefniadau i gynnwys eu ceisiadau eu hunain am ganiatâd adeilad rhestredig.
- 3.19 Amlygodd un ymateb y diffyg tystiolaeth bod ACLlau sy'n penderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am ganiatâd cynllunio yn gweithio'n iawn; fodd bynnag, nid yw Llywodraeth Cymru wedi cael tystiolaeth i'r gwrthwyneb naill ai drwy'r broses hysbysu a galw i mewn ar gyfer cynlluniau mawr o'r fath. Ni welwn unrhyw reswm pam na ddylai ACLlau hefyd allu pennu eu ceisiadau eu hunain a oedd yn ymwneud â Chydsyniad Adeilad Rhestredig, oherwydd y cysail hwn. At hynny, byddwn yn dal i'w gwneud yn ofynnol i ACLlau gyfeirio unrhyw gais am Ganiatâd Adeilad Rhestredig y maent o blaid rhoi caniatâd iddo, at Weinidogion Cymru, a fydd wedyn yn penderfynu a ydynt o'r farn ei bod yn briodol galw'r cais i mewn am eu penderfyniad eu hunain.

Y camau nesaf

- 3.20 Cynigir symud ymlaen â'n cynigion i ganiatáu i ACLlau benderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig os ydynt yn ymgeisydd a lle mae'r cais yn ymwneud â newid neu ymestyn Adeilad Rhestredig yn unig.

---

¹ Rheoliad 10 o Reoliadau Cyffredinol Cynllunio Gwlad a Thref 1992

² Shimizu (U.K.) Cyf. v. Cyngor Dinas San Steffan (Chwefror 1997)

3.21 Rhoddir ystyriaeth bellach i gyhoeddi canllawiau i ACLlau cyn i'r cynigion hyn gychwyn, er mwyn helpu i sicrhau proses benderfynu gyson ledled Cymru.

C2	Ydych chi'n cytuno y dylai Ceisiadau gan ACLlau i ddymchwel adeilad rhestredig barhau i gael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru? Os nad ydych, pam ddim?

Crynodeb Ystadegol						
Sector		Cyt uno	Ydw (yn amodol ar sylwadau pellach)	Anghytuno	Ddim yn gwybod	Cyfanswm
A	Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio	4	1	1	0	6
B	Awdurdodau Lleol (gan gynnwys Awdurdodau Parciau Cenedlaethol)	10	3	1	0	14
C	Asiantaeth Llywodraeth / Corff Sector Cyhoeddus arall	4	0	0	1	5
D	Cyrff Proffesiynol/Grwpiau Diddordeb	4	0	0	0	4
E	Y Sector Gwirfoddol	6	2	1	1	10
F	Eraill (grwpiau eraill nad ydynt wedi'u rhestru)	5	0	0	0	5
Cyfanswm yr holl ymatebwyr		33	6	3	2	44

	Cytuno/Cytuno yn amodol ar sylwadau	Anghytuno
Cyfanswm yr Ymatebwyr a nododd ymateb	39	3
Canran Gyffredinol	89%	7%

Adolygiad ystadegol

- 3.22 O'r ymatebwyr hynny a atebodd naill ai 'le', 'le (yn amodol ar sylwadau pellach)' neu 'Na' i'r cwestiwn ymgynghori, roedd mwyafrif sylweddol yn cytuno â'r cynnig i Weinidogion Cymru barhau i benderfynu ar geisiadau ACLlau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, yn ymwneud â dymchwel adeilad rhestredig, gyda llai na 10% yn anghytuno. Cyflwynodd dau ymatebydd eu hymateb fel 'Ddim yn gwybod'.

Themâu allweddol

- 3.23 Roedd y themâu allweddol mewn ymateb i gwestiwn 2 fel a ganlyn:

- Roedd y mwyafrif helaeth o'r ymatebwyr yn cytuno â'r cynnig;
- Byddai'r cynnig yn sicrhau bod Gweinidogion Cymru yn parhau i benderfynu ar fater dadleuol dymchwel adeiladau rhestredig;
- Gallai ceisiadau i ddymchwel adeilad rhestredig gael eu penderfynu gan drydydd parti annibynnol. Gallai hyn fod yn Weinidogion Cymru neu o bosibl, grŵp buddiannau neu banel cyhoeddus.

Trosolwg

- 3.24 ACLlau oedd fwyaf llafar yn eu cefnogaeth i'r cynnig, gan dynnu sylw at wahanol resymau pam y byddai'n briodol i Weinidogion Cymru barhau i benderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, lle mae'r cynnig yn ymwneud â dymchwel adeilad rhestredig. Roedd y rhain yn cynnwys y canlynol:

- Prin iawn yw nifer y ceisiadau a gyflwynir i ddymchwel adeilad rhestredig a byddai'n caniatáu i Weinidogion Cymru ganolbwyntio ar y cynigion mwyaf arwyddocaol i adeiladau rhestredig;
- Mae dymchwel adeiladau rhestredig bob amser o arwyddocâd cenedlaethol a dylai Gweinidogion Cymru benderfynu ar geisiadau;
- Mae dymchwel yn parhau ymhell o fod yn syml er gwaethaf achos Shimizu ac felly byddai'n fwy priodol i Weinidogion Cymru benderfynu arno;
- Byddai'r cynnig yn galluogi'r gwaith craffu ar y posibilrwydd o golli adeilad mewn cyd-destun rhanbarthol / cenedlaethol, yn hytrach na chael ei ddylanwadu gan ystyriaethau lleol yn unig; a
- Byddai'n dileu unrhyw wrthdaro buddiannau.

- 3.25 Roedd ymatebion ychwanegol a dderbyniwyd gan y rhai a oedd yn cytuno â'r cynnig yn adlewyrchu'r sylwadau a ddarparwyd gan ACLlau, yn arbennig, yr angen am graffu annibynnol oherwydd y potensial i geisiadau o'r fath fod yn ddadleuol, yn amodol ar lefelau uchel o ddiddordeb cyhoeddus a bod o natur sensitif. Derbyniwyd y sylwadau hyn gan y rhai ym mhob categori a ymatebodd, ac eithrio'r categori Cyrff Proffesiynol/Grwpiau Buddiant.

- 3.26 Nododd ymatebydd o'r categori Cyrff Proffesiynol / Grwpiau Buddiant hefyd y dylai Gweinidogion Cymru benderfynu ar geisiadau sy'n ymwneud â dymchwel adeilad rhestredig yn rhannol, ond cydnabu y byddai'n anodd diffinio hyn, o ystyried y gallai dymchwel rhannol ddod o fewn meysydd newid.
- 3.27 O'r rhai a oedd yn anghytuno â'r cynnig, cyflwynodd dau ymatebydd sylwadau. Tynnodd ymatebydd o'r Sector Gwirfoddol sylw at y ffaith, os bernir bod ACLlau yn ddigon cymwys i benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am newid neu ymestyn adeilad rhestredig, yna dylent hefyd allu penderfynu ar geisiadau sy'n ymwneud â dymchwel adeilad rhestredig.
- 3.28 At hynny, dywedodd ymatebydd o'r grŵp Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio fod Gweinidogion yn cael eu dylanwadu'n hawdd ac y dylai trydydd parti neu banel cyhoeddus benderfynu ar geisiadau i ddymchwel adeilad rhestredig yn lle hynny.

Ymateb Llywodraeth Cymru

- 3.29 Mae adeiladau rhestredig yn bwysig i wead diwylliannol a hanesyddol Cymru ac mae angen ystyried yn ofalus unrhyw symud adeilad rhestredig yn barhaol drwy ddymchwel yn erbyn y cyfiawnhad dros wneud hynny. O ganlyniad, rydym yn cytuno â'r rhan fwyaf o'r ymatebwyr ac yn credu mai Gweinidogion Cymru ddylai barhau i wneud penderfyniadau ar gyfer ceisiadau sy'n ceisio dymchwel unrhyw adeilad rhestredig.
- 3.30 Fodd bynnag, byddwn yn adolygu'r polisi hwn yn barhaus ac os ystyrir ei bod yn rhesymol i ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau caniatâd adeilad rhestredig eu hunain ar gyfer dymchwel adeilad rhestredig, efallai y byddwn yn ceisio trosglwyddo'r pwerau gwneud penderfyniadau angenrheidiol i ACLlau. Byddai hyn yn destun ymgynghoriad pellach.

Y camau nesaf

- 3.31 Nid oes angen cymryd camau gan y bydd ceisiadau sy'n ymwneud â dymchwel adeilad rhestredig yn parhau i gael eu cyflwyno i Weinidogion Cymru a'u penderfynu ganddynt.

C3	A oes gennych unrhyw sylwadau i'w gwneud mewn perthynas â'r cynigion a amlinellir yn y papur ymgynghori hwn?

Gan fod y cwestiwn hwn yn ceisio gwybodaeth ansoddol, ni ddarperir dadansoddiad ystadegol.

Prosesau a gweithdrefnau

- 3.32 Gwnaeth nifer o ymatebwyr, gan gynnwys y rhai o'r Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio, Awdurdodau Lleol (gan gynnwys Awdurdodau Parciau Cenedlaethol), Cyrff Proffesiynol / Grwpiau Buddiant a chategorïau'r Sector Gwirfoddol, sylwadau pellach ar sut i symleiddio'r broses bresennol a'i gwneud yn fwy effeithlon, yn hytrach na throsglwyddo pwerau gwneud penderfyniadau yn unig.
- 3.33 At hynny, awgrymodd ymatebydd o'r Sector Gwirfoddol y gallai arbenigwyr achrededig proffesiynol chwarae rhan yn y broses ymgeisio gan y bydd y cynigion a amlinellir yn y papur ymgynghori i bob pwrpas yn rhoi llawer mwy o alw ar adnoddau ACLI sydd eisoes dan bwysau.

Adnoddau ac arbenigedd

- 3.34 Cododd ymatebwyr o'r Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio, Awdurdodau Lleol (gan gynnwys Awdurdodau Parciau Cenedlaethol) a chategorïau Asiantaeth y Llywodraeth / Sector Cyhoeddus Eraill bryderon ynghylch yr effaith y byddai'r cynigion a amlinellir yn y papur ymgynghori yn ei chael ar adnoddau ACLI, sydd eisoes dan bwysau.
- 3.35 O'r ymatebwyr hyn, dywedodd tri ACLI os nad oedd gan ACLI fel yr awdurdod penderfynu y lefel ofynnol o arbenigedd i benderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig, yna mae perygl o golli ansawdd pensaernïol a hanesyddol adeiladau yng Nghymru.

Canllawiau

- 3.36 Awgrymodd tri ACLI y dylid cyhoeddi canllawiau i helpu ACLlau i benderfynu rhwng yr hyn a fyddai'n gyfystyr â dymchwel, o gymharu â newid neu estyniad oherwydd sut y gallai cais am ddymchwel rhannol ddisgyn i'r categorïau hyn. Dywedwyd y byddai hyn yn helpu i sicrhau cysondeb ar draws ACLlau.
- 3.37 Awgrymodd un o'r ACLlau hyn hefyd y gallai canllawiau nodi dulliau o arfer gorau a chanllawiau i symleiddio'r broses o wneud penderfyniadau o bosibl.

Gwrthdaro buddiannau

- 3.38 Yn debyg i sylwadau a gafwyd mewn ymateb i Gwestiwn 1 y papur ymgynghori, cyflwynodd tri ymatebydd sylwadau yn mynegi eu pryderon ynghylch didueddrwydd a gwrthdaro buddiannau, pe bai gan ACLlau y pŵer i benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig sy'n ymwneud ag addasu neu ymestyn adeilad rhestredig.
- 3.39 Nododd ymatebydd o'r categori 'Arall' nad oedd y cynigion a amlinellwyd yn y papur ymgynghori yn cynnwys mesurau diogelu digonol i sicrhau tryloywder ac atebolrwydd er budd y cyhoedd.

Roedd sylwadau eraill yn y canlynol

- 3.40 Roedd y sylwadau ychwanegol a dderbyniwyd mewn ymateb i'r ymgynghoriad yn cynnwys:
- Dylai ceisiadau am ddymchwel adeilad rhestredig barhau i gael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru;
  - Mae angen datrys eglurhad ynghylch sut y byddai amodau'n cael eu cyflawni;
  - Rhaid i ACLlau barhau i gynnal Cofebau Rhyfel;
  - Rhaid i Weinidogion Cymru gadw'r hawl i geisiadau 'galw i mewn' lle bo angen; ac
  - Mae pryderon y gallai cyrff cyhoeddus ganiatáu i gyflwr adeilad rhestredig ddirywio y tu hwnt i waith atgyweirio neu adfer yn bwrpasol, sy'n golygu mai dymchwel yw'r unig ddewis.

Ymateb Llywodraeth Cymru:

- 3.41 Rydym yn cytuno bod angen symleiddio'r broses bresennol ar gyfer penderfynu ar geisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig os mai'r ymgeisydd yw'r ACLI ac ystyriwn fod y cynnig fel y'i nodir yn y papur ymgynghori yn helpu i gyflawni hyn drwy sicrhau y gall ACLlau fynd tuag at benderfyniad yn dilyn y gofynion cyhoeddusrwydd ac ymgynghori angenrheidiol, yn hytrach na chyflwyno cais i Weinidogion Cymru i'w benderfynu.
- 3.42 Rydym yn cydnabod nad yw bob amser yn bosibl i ACLlau gyflogi staff sydd â gwybodaeth arbenigol am yr amgylchedd hanesyddol, fodd bynnag, fel y trafodwyd yn flaenorol yn y ddogfen 'crynodeb o ymatebion', lle mae ACLI o blaid rhoi Caniatâd Adeilad Rhestredig ar gyfer cais y maent hwy eu hunain yn ymgeisydd iddo, rhaid hysbysu Gweinidogion Cymru, a fydd wedyn yn ystyried a ddylid galw'r cais i mewn i'w benderfynu, neu os ydynt yn fodlon i'r ACLI gyhoeddi'r penderfyniad. Yn ogystal, ACLlau yw'r awdurdod sy'n penderfynu ar gyfer ceisiadau am Ganiatâd Adeilad Rhestredig eisoes os nad hwy yw'r ymgeisydd. Fodd bynnag, gan fod hwn yn faes arbenigol, efallai y bydd ACLlau am ystyried cyfleoedd i gyfuno adnoddau staff cadwraeth os na allant gyflogi staff o'r fath yn uniongyrchol.

- 3.43 Mewn perthynas â chanllawiau, rhoddir ystyriaeth bellach i hyn cyn i'r cynigion hyn ddod i rym.
- 3.44 Mae ein hymateb i sut y gellir mynd i'r afael â gwrthdaro buddiannau a didueddrwydd posibl a'i liniaru ym mharagraff 3.15.
- 3.45 Mewn ymateb i sylwadau eraill a dderbyniwyd, rydym yn cytuno y dylai Ceisiadau i ddymchwel Adeiladau Rhestredig barhau i gael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru, er y byddwn yn adolygu'r safbwynt polisi hwn yn barhaus er mwyn penderfynu a fyddai'n fwy priodol i ACLlau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain am Ganiatâd Adeilad Rhestredig sy'n ymwneud â dymchwel.
- 3.46 Bydd angen i unrhyw amodau sy'n gysylltiedig â phenderfyniad sy'n rhoi Caniatâd Adeilad Rhestredig gael eu cyflawni gan y corff sy'n penderfynu. Er enghraifft, os yw'r ACLI yn rhoi Caniatâd Adeilad Rhestredig gydag amodau ynghlwm ac nad yw Gweinidogion Cymru o'r farn bod angen galw'r cais i mewn i'w benderfynu ei hun, yr ACLI perthnasol fydd yn gyfrifol am gyflawni'r amodau. Yn yr un modd, os bydd Gweinidogion Cymru yn cyhoeddi penderfyniad, byddant fel arfer yn gyfrifol am gyflawni unrhyw amodau.
- 3.47 Er mwyn sicrhau na chaniateir i Adeiladau Rhestredig ddirywio'n bwrpasol y tu hwnt i'w hatgyweirio, mae Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 yn cynnwys nifer o ddarpariaethau sy'n galluogi ACLlau neu Weinidogion Cymru, ymhlith pethau eraill, i gyflwyno hysbysiad i berchennog Adeilad Rhestredig er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei gadw'n briodol.

C4	Hoffem wybod eich barn ar yr effeithiau ar y Gymraeg y byddai ei gwneud yn ofynnol i FfDCau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain ar gyfer newidiad neu estyniad i adeiladau rhestredig, yn benodol o ran cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac o ran peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Beth fyddai'r effeithiau yn eich barn chi? Sut y gellid cynyddu'r effeithiau cadarnhaol neu liniaru'r effeithiau negyddol?

Trosolwg

- 3.48 Ni wnaeth y rhan fwyaf o'r ymatebwyr ymateb i'r cwestiwn ymgynghori. O'r rhai a ymatebodd, methodd nifer sylweddol â gweld y cysylltiad neu'r perthnasedd i adeiladau rhestredig.
- 3.49 Cafwyd ymatebion gan ymatebydd yn y categori Ymgynghorwyr Busnes / Cynllunio a chategori'r Sector Gwirfoddol, gan nodi y dylai pob cais fod ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg.
- 3.50 Dywedodd un o ymatebwyr Asiantaeth y Llywodraeth / Ymatebydd arall yn y Sector Cyhoeddus hefyd, os oes gan façade adeilad rai arwyddion gwreiddiol yn Gymraeg, na ddylai hyn gael ei beryglu gan y cynigion a nodir yn y papur ymgynghori.
- 3.51 Yn olaf, cododd un ACLI bryderon ynghylch cysondeb ledled Cymru os bydd ACLlau yn datblygu eu polisiau eu hunain yn eu Cynllun Datblygu Lleol mewn perthynas â diogelu'r Gymraeg.

Ymateb Llywodraeth Cymru

- 3.52 Mae ffurflenni cais, deddfwriaeth, polisi a chanllawiau ar gael yn rhwydd yn Gymraeg ac yn Saesneg a gall ymgeiswyr benderfynu ar iaith eu cais a gallant ddisgwyl yr un lefel o wasanaeth ym mha iaith bynnag y maent yn ei dewis.
- 3.53 Adeiladau Rhestredig yw'r adeiladau hynny yr ystyrir eu bod o arwyddocâd hanesyddol a / neu bensaernïol arbennig, a dymunoldeb cadw'r cymeriad a'r lleoliad yw'r prif ystyriaethau sy'n ofynnol yn ôl y gyfraith. Fodd bynnag, mae'r Gymraeg yn ystyriaeth berthnasol mewn cyfundrefnau statudol eraill, megis y broses ceisiadau cynllunio.

Y camau nesaf

- 3.54 Nid oes angen unrhyw un.

C5	Esboniwch sut rydych yn credu y gellid llunio neu newid y broses o'i gwneud yn ofynnol i FfDCau benderfynu ar eu ceisiadau eu hunain ar gyfer newidiadau neu estyniad i adeiladau rhestredig er mwyn cael effeithiau cadarnhaol neu fwy o effeithiau cadarnhaol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, heb unrhyw effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Trosolwg

- 3.55 Yn debyg i gwestiwn 4 y papur ymgynghori, ni roddodd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr unrhyw sylwadau mewn perthynas â'r cwestiwn hwn.
- 3.56 O'r rhai a ymatebodd, cafwyd ymatebion tebyg i'r hyn a ddarparwyd yng nghwestiwn 4, gan y dylai pob ffurflen, llythyr ac ati fod ar gael yn ddwyieithog.
- 3.57 Dywedodd un Ymgynghorydd Busnes / Cynllunio hefyd y dylai ceisiadau o'r fath barhau i gael eu hasesu gan Weinidogion Cymru gan fod gan lawer o ACLlau weithwyr di-Gymraeg a di-Gymraeg nad ydynt efallai'n gwerthfawrogi hanes Cymru neu sydd â gwybodaeth am bwysigrwydd adeilad yn yr un modd â chyflogai Cymraeg neu Gymraeg ei hiaith.

Ymateb Llywodraeth Cymru

- 3.58 Mae ffurflenni, deddfwriaeth, polisi a chanllawiau ceisiadau ar gael yn rhwydd yn Gymraeg ac yn Saesneg a gall ymgeiswyr benderfynu ar iaith eu cais a gall yr ymgeisydd ddisgwyl yr un lefel o wasanaeth ym mha iaith bynnag y bydd yn ei dewis.
- 3.59 Nid ydym yn ystyried treftadaeth na gallu cyflogeion i siarad Cymraeg yn sylfaenol wrth bennu na deall arwyddocâd hanesyddol neu bensaernïol adeilad rhestredig.

Y camau nesaf

- 3.60 Nid oes angen unrhyw un.

ATODIAD A – RHESTR O'R YMATEBWYR YN ÔL CATEGORI

Ymgynghorydd Busnes / Cynllunio	ACLL
Dienw	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri
Dienw	Cyngor Dinas Casnewydd
Dienw	Dienw
Dienw	Dienw
GAP Gwasanaethau Dylunio Pensaernïol a Pheirianeg	Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro
Snail Trail Handweavers	Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili
	Cyngor Sir Penfro
Asiantaeth Llywodraeth / Corff sector cyhoeddus arall	Cyngor Sir Ynys Môn
Dienw	Dienw
Cymdeithas Cyngorau Lleol Gogledd a Chanolbarth Cymru	Grwp Swyddogion Cadwraeth Canolbarth a Gorllewin Cymru
Cyngor Cymuned Owrtyn	Dienw
Ymddiriedolaeth Theatrau	Cyngor Sir Fynwy
Dienw	Cyngor Gwynedd
	Cyngor Sir Gaerfyrddin
Y sector gwirfoddol	
Dienw	Cyrrff Proffesiynol / Grwpiau Diddordeb
Dienw	Dienw
Dienw	Dienw
Dienw	Sefydliad Cadwraeth Adeiladau Hanesyddol
Dienw	Dienw
Dienw	
Dienw	Arall
Dienw	Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg Gwent
Tai Hanesyddol	Dienw
Ymgyrch Diogelu Cymru Wledig	Dienw
	Dienw
	Dienw